

дичного забезпечення навчально-виховного процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мироненко В.В. Проблема формування цілісного світогляду у вищій школі / В.В. Мироненко, І.Г. Саєвич // Освіта і управління. – 2008. – Т. 11. – Ч. 1. – С. 67–70.
2. Кузьмінський А.І. Педагогічна майстерність викладача як чинник професійної підготовки майбутніх фахівців / А.І. Кузьмінський // Вища школа: національні пріоритети і європейські орієнтири: зб. матеріалів Міжнарод. наук.-практ. конф., 29–30 квітня 2010 р., м. Черкаси / М-во освіти і науки України, Черкаський нац. Ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси : Видавництво ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2010. – С. 3–4.
3. Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання : [посібник] / М.І. Жалдак, М.І. Шут, Ю.О. Жук, Н.П. Дементієвська, О.П. Пінчук, О.М. Соколюк, П.К. Соколов. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 112 с.
4. Про вищу освіту : Закон України № 2984-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Кремень В.Г. Модернізація системи вищої освіти: соціальна цінність і вартість для України : [моногр.] / В.Г. Кремень (гол. ред. кол.). – К. : Педагогічна думка, 2007. – 257 с.
6. Поступна О.В. Нормативно-правове забезпечення вищої освіти в Україні в контексті європейської інтеграції [Електронний ресурс] / О.В. Поступна // Державне будівництво: електронне видання ХарРІ НАДУ. – 2007.
7. Клим Б.І. Управління підготовкою кваліфікованих робітників та фахівців у регіоні: організаційно-педагогічні та економічні засади : [монографія] / Я.Г. Камінецький, Б.І. Клим, М.П. Копельчак, Л.Я. Криницька, Г.В. Субтельна. – Львів : Сполом, 2014.
8. Запороженко Ю.Г. Хмарні технології як засоби відкритої освіти / Ю.Г. Запороженко // Хмарні технології в освіті. Матеріали Всеукраїнського науково-методичного інтернет-семінару (21 грудня 2012 р.). – Кривий Ріг – Київ – Черкаси – Харків. – С. 57–59.

УДК 378.18

САМОРОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Коваль М.С., аспірант кафедри педагогіки
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Автором визначено підходи до структури самореалізації особистості. У статті окреслено механізми, що забезпечують професійний саморозвиток педагога, до яких належить самосвідомість, самовизначення, самоактуалізація, самореалізація, самодіяльність, саморегуляція, самобудівництво, самоідентифікація, самооцінка. Зроблено акценти на тому, що професійний саморозвиток майбутнього вчителя характеризується здатністю студента глибоко усвідомлювати відповідальність за процес професійного розвитку та вмінням його регулювати, сприймати себе як суб'єкта професійного розвитку. У структурі готовності до професійного саморозвитку виокремлено такі компоненти: мотиваційно-ціннісний; змістово-мотиваційний; ціннісно-орієнтаційний чи аксіологічний; світоглядний; когнітивний; праксеологічний; організаційно-діяльнісний, технологічний; рефлексивний; емоційний, діалогічний; змістово-оцінний, особистісний, функціональний; самопізнання; самовизначення; саморегулюючий і самореалізація; творчий, організаційний тощо.

Ключові слова: саморозвиток, самореалізація, професійна реалізація, самовиховання, професійна компетентність.

Автором определены подходы к структуре самореализации личности. В статье обозначены механизмы, обеспечивающие профессиональное саморазвитие педагога, к которым относится самосознание, самоопределение, самоактуализация, самореализация, самодеятельность, саморегуляция, самостроительство, самоидентификация, самооценка. Сделаны акценты на том, что профессиональное саморазвитие будущего учителя характеризуется способностью студента глубоко осознавать ответственность за процесс профессионального развития и умением его регулировать, воспринимать себя как субъекта профессионального развития. В структуре готовности к профессиональному саморазвитию выделены такие компоненты: мотивационно-ценностный; содержательно-мотивационный; ценностно-ориентационный или аксиологический; мировоззренческий; когнитивный; праксеологический; организационно-деятельностный, технологический; рефлексивный; эмоциональный, диалогический; содержательно-оценочный, личностный, функциональный; самопознание; самоопределение; саморегулирующий и самореализационный; творческий, организационный и т. п.

Ключевые слова: саморазвитие, самореализация, профессиональная реалізація, самовоспитание, профессиональная компетентность.

Koval M.S. THE PEDAGOGICAL WORKER'S SELF DEVELOPMENT AS A MAIN CONDITION OF HIS PROFESSIONAL REALIZATION

The author identifies approaches to the individual's self-realization structure. The article outlines the mechanisms that provide professional self-development of the teacher, which include: self-consciousness, self-determination, self-actualization, self-realization, self-action, self-regulation, self-development, self-identification, self-esteem. The emphasis is placed on the fact that professional self-development of the future teacher is characterized by the ability of the student to understand deeply the responsibility for the process of professional development and the ability to regulate it, perceive itself as a subject of professional development. In the structure of readiness for professional self-development, the following components are identified: motivational-value; content-motivational; value-orientation or axiological; world-view; cognitive; praxis organizational-activity, technological; reflexive; emotional, dialogic; content-evaluation, personal, functional; self-knowledge; self-determination; self-regulation and self-realization are identified.

Key words: self-development, self-realization, professional realization, self-education, professional competence.

Постановка проблеми. Проблема самореалізації стоїть перед педагогами, для яких здатність до саморозвитку, самоактуалізації, самореалізації є показником професіоналізму, майстерності, готовності до компетентного здійснення професійної діяльності на демократичних і гуманістичних засадах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом проблемі самореалізації особистості присвятили свої праці такі науковці: філософи Ф. Базаєва, В. Муляр, Г. Нарядько, Г. Нестеренко, Н. Петренко, Є. Підвисоцька; психологи О. Баришева, М. Барна, Г. Вівчарик, П. Горностай, В. Гупаловська, Л. Коростильова, Л. Мова, О. Музика, М. Садова; педагоги В. Байлук, О. Бевз, Ж. Воронцова, С. Гармаш, В. Гомонюк, Ю. Гришко, Н. Громова, Н. Комісаренко, І. Краснощок, Л. Левченко, Н. Лосєва, О. Савчук, Н. Самохіна, Т. Северіна тощо.

Узагальнюючи результати педагогічних і психологічних досліджень, В. Фрицюк зауважує, що найчастіше в структурі «готовності до професійного саморозвитку» особистості дослідники виділяють такі компоненти: мотиваційно-ціннісний (П. Горностай, А. Деркач, Е. Кокарева, С. Некрасова, М. Поплавська, А. Чурсіна та ін.); змістово-мотиваційний (Л. Бондаренко, Н. Масовер, Н. Нікітіна та ін.); ціннісно-орієнтаційний чи аксіологічний (Л. Бондаренко, М. Вієвська, Л. Красовська, Р. Цокур та ін.); світоглядний (М. Вієвська, Л. Красовська та ін.); когнітивний (Л. Бондаренко, О. Гандабура, П. Горностай, А. Деркач, Е. Кокарева, С. Некрасова, О. Остапчук, М. Поплавська, Р. Цокур, А. Чурсіна та ін.); праксеологічний (Р. Цокур та ін.); організаційно-діяльнісний, або технологічний (Л. Бондаренко, М. Вієвська, О. Гандабура, Е. Кокарева, Л. Красовська, Н. Масовер, С. Некрасова, Н. Нікітіна, О. Остапчук, М. Поплавська, А. Чурсіна та ін.); рефлексивний (Л. Бондаренко, Н. Калініна, Е. Кокарева, М. Поплавська, А. Чурсіна та ін.). Крім указаних компонентів, ок-

ремі дослідники визначають ще такі, менш поширені: емоційний, діалогічний (О. Гандабура); змістово-оцінний, особистісний, функціональний (П. Горностай, А. Деркач); самопізнання; самовизначення; саморегулюючий і самореалізації (Н. Калініна, Г. Поллоз); творчий, організаційний (Е. Кокарева) та ін. [14, с. 102].

Однією з перешкод професійного саморозвитку особистості є низький рівень навичок самовиховання. На думку К. Роджерса, це супроводжується відсутністю вольових імпульсів, коли людина, визначаючи для себе деякі тимчасові пороги саморозвитку й самозміни, не витримує їх, продовжуючи поводитися, діяти по-старому [10].

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в аналізі механізмів саморозвитку педагогічного працівника як умови професійної реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практика роботи сучасної школи свідчить, що вчитель повинен не тільки чітко й правильно відтворювати необхідну інформацію, він повинен уміти генерувати нові, оригінальні ідеї, знаходити нетрадиційні способи розв'язання проблемних педагогічних ситуацій і завдань, тобто володіти креативністю мислення [1].

Інший підхід до структури самореалізації особистості представлений у дисертаційному дослідженні Л. Рибалко «Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя», де обґрунтовано структуру самореалізації особистості, що відбиває цілемотиваційну спрямованість, зміст якої становлять мета, завдання, потреби, мотиви самореалізації, установка на самоздійснення; дії самості: самопізнання (рефлексія, самосприйняття, самоідентифікація, самовизначення, самообмеження); самоактуалізація (саморозкриття, розгортання сутнісних сил людини, самопрогнозування); процес самореалізації на основі са-

моактуалізації (самопроекування як перший акт дії, реалізація (самоорганізація, самоуправління або самоменеджмент)); самовдосконалення (самомоніторинг, самокорекція, саморегуляція, самоконтроль, самооцінка); саморозвиток, самовираження, самопрезентація, самоствердження. У дослідженні з позиції акмеологічного підходу професійно-педагогічну самореалізацію майбутнього вчителя визначено як цілеспрямовану, спеціально організовану діяльність (самодіяльність), механізмами якої є розпредметнення педагогічного досвіду, трансформація (перероблення та набуття власного досвіду), опредметнення сутнісних сил у процесі підготовки, постійне самозростання до акме. Метою професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя Л. Рибалко визначає формування його готовності до максимального повного виявлення й розкриття внутрішнього потенціалу самості в процесі засвоєння педагогічної діяльності, а завданнями – спрямування внутрішнього потенціалу на досягнення акме в педагогічній діяльності; оволодіння основами професіоналізму, педагогічної майстерності в процесі професійно-педагогічної підготовки; якісне самовдосконалення власного педагогічного потенціалу в процесі формування професійного акме; організація саморозкриття внутрішнього потенціалу в різних видах педагогічної діяльності [9].

Основними складниками процесів професійного розвитку й саморозвитку в Книзі національної освіти України названі такі: визначення вимог у термінах компетентностей, які висувуються до певного виду професійної діяльності; діагностування якостей (компетентностей), які має конкретна особа; визначення напрямів і шляхів розвитку/саморозвитку, виходячи з бажаного результату й наявних якостей, сформульованих у термінах компетентностей; складання програми розвитку/саморозвитку для конкретної особи; визначення форм і засобів реалізації програми; реалізація програми; оцінювання (діагностування) отриманих результатів на кожному етапі розвитку/саморозвитку; унесення корективів у поточний перебіг подій; оцінювання загальних результатів виконання програми, її коригування чи заміна (за необхідності); визначення нових перспектив і напрямів розвитку/саморозвитку [3].

Професійний саморозвиток педагогічного працівника, на думку В. Хрипун, – це свідомо робота щодо вдосконалення своєї особистості, яка реалізується в житті як професіонал, спрямована на розвиток своїх фахових знань, умінь і навичок, що забез-

печують зростання професійної компетентності фахівця, неперервний особистісний розвиток і успішну професійну реалізацію [14, с. 5].

Професійний саморозвиток майбутнього вчителя, за А. Кужельним, – це свідомо діяльність, спрямована на вдосконалення своєї особистості відповідно до вимог обраної професії. Усі особистісні зміни майбутнього педагога (інтелектуальний, духовний розвиток, уміння керувати своїм психічним станом і зміцнювати своє професійне здоров'я, волюва цілеспрямованість, розвиток педагогічних здібностей) стають могутнім стимулом у професійному й особистісному саморозвитку, оскільки формують потребу в самовдосконаленні та готовність до нього [5, с. 4]. Як процес активної інтеграції та реалізації в професійно значущому особистісному зростанні майбутнього фахівця набутих у фаховій підготовці професійних знань, умінь і здібностей, а також його потреб, особистісних якостей і готовності до змін визначено професійний саморозвиток С. Некрасовою [6].

О. Гандабура розглядає поняття «професійний саморозвиток майбутнього вчителя» з філософського, психологічного, педагогічного погляду. З філософського він є внутрішнім процесом, визначеним способом реагування майбутнього педагога на вплив середовища, на усвідомлене професійне вдосконалення самого себе, процесом засвоєння студентом цінностей, які пов'язані з розвитком його особистості, професійною діяльністю та взаємодією з іншими людьми. З психологічного погляду професійний саморозвиток майбутнього вчителя – це його власна активність, яка спрямовується на зміну себе, на розкриття та збагачення своїх духовних потреб, особистого потенціалу, творчості в професійному плані. З педагогічного погляду – це його свідомо самопізнавальна та самопроекувальна діяльність, спрямована на вдосконалення своєї особистості відповідно до вимог майбутньої професії та самореалізація себе як особистості в тій соціальній сфері діяльності, яка визначає майбутню професію. Саме завдяки професійному саморозвитку майбутній учитель має можливість розкрити свій внутрішній особистісний потенціал і підготуватися до майбутньої педагогічної діяльності [2, с. 6].

Професійний саморозвиток майбутнього вчителя, на думку О. Пехоти [7], характеризується здатністю студента глибоко усвідомлювати відповідальність за процес професійного розвитку та вмінням його регулювати, сприймати себе як суб'єкта професійного розвитку, що виявляється

в бажанні та здатності постійно аналізувати, корегувати та вдосконалювати власне професійне зростання, у прагненні до самостійності у виборі методів і прийомів організації навчально-виховного процесу.

С. Кубрак [4] розглядає поняття «саморозвиток» як усвідомлений процес, найвищу форму розвитку особистості, її вдосконалення й самовдосконалення, реалізацію потенціалу в діяльності та поступовому сходженні до професіоналізму. Він визначається як складний, багатогранний процес, спрямований на становлення, інтеграцію та реалізацію в педагогічній діяльності професійно значущих особистісних рис і здібностей, професійних знань і вмінь майбутнього вчителя [13, с. 69].

Заслужують на увагу визначені В. Сластьоніним механізми, що забезпечують професійний саморозвиток педагога, до яких належать такі: самосвідомість, пов'язана з розумінням, визнанням, прийняттям свого Я; самовизначення, позначення меж свого Я; самоактуалізація, пов'язана з проявом і вивільненням того, що закладено й сформовано в Я особистості; самореалізація, пов'язана з вираженням потенціалу Я; самодіяльність, яку людина здійснює як суб'єкт і в якій вона об'єктивує й розгортає своє Я; саморегуляція, поєднана з керуванням людиною різними сторонами своєї особистості і з їх інтеграцією; самобудівництво, пов'язане з цілеспрямованим культивуванням і розвитком певних (цілісно значущих) здібностей, сторін і якостей особистості; самоідентифікація, пов'язана з ототожненням себе з будь-якою позицією, роллю; самооцінка, пов'язана зі співвіднесенням «себе актуального» і «себе потенційного» за різними шкалами [12].

В. Семиченко окреслила такі складники професійного саморозвитку: визначення вимог до певного виду професійної діяльності з урахуванням перспектив змін її функцій, структури, форм, технологій; діагностування якостей конкретного фахівця; визначення напрямків самовдосконалення, виходячи з бажаного результату й наявних якостей; складання програми самовдосконалення для конкретної особи; визначення способів і засобів реалізації програми самовдосконалення; реалізація програми самовдосконалення; оцінювання здобутих результатів на кожному етапі самовдосконалення; внесення корективів у поточний перебіг подій; оцінювання загальних результатів реалізації програми і (за потреби) ухвалення нової програми; визначення нових перспектив і напрямів самовдосконалення [11, с. 46–57].

Г. Полоз у структурі професійного саморозвитку виокремлює компоненти (самопізнання, самореалізація, самовизначення); критерії та показники, зокрема, усвідомленість важливості самопізнання в процесі професійного зростання (показники – усвідомлення мети й потреб самопізнання та саморозвитку, а отже, їхніх компонентів; сформованість здатності до саморегуляції та шляхів формування якостей, мотивації до самопізнання); психологічну готовність до саморозвитку (характеризується такими показниками: розвиненість компонентів психологічної культури; систематичне поповнення знань про власну Я-систему, прояв потреби в психологічній обізнаності як рушій самопізнання й саморозвитку особистості); внутрішні сили особистості (має такі показники: розвиненість провідних професійно значущих якостей і суб'єктних здібностей; розвиток умінь саморегуляції, прояв самостійності в навчальній діяльності, мисленні й взаєминах як інтенції суб'єктності особистості) [8, с. 17].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, метою розвитку рефлексивних умінь має бути самодостатність і здатність до самоактуалізації. Ці риси є результатом розвитку здібностей і особистості. Професійний саморозвиток педагогічного працівника – це свідомо робота щодо вдосконалення особистості, спрямована на розвиток фахових знань, умінь і навичок, неперервний особистісний розвиток і успішну професійну реалізацію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонова Е. Педагогическая креативность как ведущий компонент структуры педагогической одарённости / Е. Антонова // Педагогическое образование и наука: научно-методический журнал. – № 12. – М. : Международная академия наук педагогического образования, 2008. – С. 92–98.
2. Гандабура О. Педагогічні засади професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів : [навч. посіб.] / О. Гандабура ; Хмельницький гуманітар.-пед. акад. – Хмельницький : Вид-во ХГПА, 2013. – 99 с.
3. Книга національної освіти України / Акад. пед. наук України ; за ред. В. Кременя. – К., 2009 (1) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://refdb.ru/look/1238872-p6.html>.
4. Кубрак С. Педагогічні умови професійного саморозвитку майбутнього вчителя філологічного профілю засобами інформаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти» / С. Кубрак ; Житомирський державний ун-т імені Івана Франка. – Житомир, 2012. – 20 с.
5. Кужельний А. Формування готовності до професійного саморозвитку майбутнього вчителя технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 /

А. Кужельний ; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. Ун-т ім. Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2014. – 20 с.

6. Некрасова С. Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх магістрів з управління навчальним закладом : автореф. дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.04 / С. Некрасова. – Запоріжжя : Б. в., 2012. – 20 с.

7. Пехота О. Освітні технології : [навч.-метод. посіб.] / О. Пехота, А. Костенко, О. Любарська та ін. – К. : А.С.К., 2003. – 255 с.

8. Полоз Г. Педагогічні умови професійного саморозвитку курсантів-пілотів в процесі вивчення авіаційної психології : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Г. Полоз ; Черкас. нац. Ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси : б. в., 2011. – С. 217.

9. Рибалко Л. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Л. Рибалко. – Харків. – 2008. – 45 с.

10. Роджерс К. Становление личности. Взгляд на психотерапию / К. Роджерс ; пер. с англ. М. Злотник. – М. : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – 416 с.

11. Семиченко В. Проблема особистісного розвитку і саморозвитку в контексті неперервної професійної освіти / В. Семиченко // Педагогіка і психологія. – 2010. – № 2. – С. 46–57.

12. Слостенин В. Профессиональное саморазвитие учителя / В. Слостенин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://vivliophica.com/articles/education/333494/2>.

13. Фрицюк В. Готовність до професійного саморозвитку майбутнього вчителя : [навчально-методичний посібник] / В. Фрицюк. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – 176 с.

14. Фрицюк В. Професійний саморозвиток педагога: діагностичний інструментарій : [методичні рекомендації] / В. Фрицюк. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – 102 с.

15. Хрипун В. Професійний саморозвиток педагогічного працівника дошкільного навчального закладу у схемах і таблицях / В. Хрипун. – Черкаси : ЧОПОПП, 2012. – 25 с.

УДК 378.174+614.253 4

ВПЛИВ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Корольова Т.В., к. пед. н.,
доцент кафедри іноземних мов
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського»

У статті на основі аналізу наукових праць розглянуто вплив іншомовної комунікації на формування професійної культури майбутніх лікарів. Досліджено особливості іншомовної підготовки студентів-медиків. Обґрунтовано специфіку іншомовної комунікації майбутнього лікаря. Проаналізовано особливості іншомовної комунікації в медичній сфері. Охарактеризовано професійну культуру майбутнього лікаря. Визначено умови для досягнення високого іншомовного комунікативного рівня студентів. Визначено структуру іншомовної компетенції. Результати аналізу практики викладання навчальної дисципліни «Іноземна мова» у сучасних медичних ВНЗ дають підстави стверджувати, що для формування належної професійної культури майбутніх лікарів у процесі вивчення іноземної мови має бути створено комплекс педагогічних умов.

Ключові слова: професійна культура, іншомовна комунікація, інформаційні технології, іноземна мова, компетенція.

В статье на основе анализа научных работ рассмотрено влияние иноязычной коммуникации на формирование профессиональной культуры будущих врачей. Исследованы особенности иноязычной подготовки студентов-медиков. Обоснована специфика иноязычной коммуникации будущего врача. Проанализированы особенности иноязычной коммуникации в медицинской сфере. Охарактеризована профессиональная культура будущего врача. Определены условия для достижения высокого иноязычного коммуникативного уровня студентов. Определена структура иноязычной компетенции. Результаты анализа практики преподавания учебной дисциплины «Иностранный язык» в современных медицинских вузах дают основания утверждать, что для формирования надлежащей профессиональной культуры будущих врачей в процессе изучения иностранного языка должен быть создан комплекс педагогических условий.

Ключевые слова: профессиональная культура, иноязычная коммуникация, информационные технологии, иностранный язык, компетенция.